

13.7.2014

Timo Karjalainen

Kaikkien on otettava tiede tosissaan

Tämän artikkelin innoittajina on Hannu Oskala 11.7.2014 julkaisema mainio artikkeli **"Vihreiden on otettava tiede tosissaan"** kommentteineen (<http://hannuoskala.fi/2014/07/vihreiden-on-otettava-tiede-tosissaan/>) sekä artikkelista käyty keskustelu Jyrki Kasvin FB-sivulla (<https://www.facebook.com/jyrki.kasvi>).

Minusta Oskalan artikkelissa keskusteluineen on positiiviseksi muunnettavissa olevia hyödyllisiä yhteiskunnallisia aineksia ja haasteita kaikille suomalaisille yli puolue- ja muiden yhteiskuntapiirien rajojen.

Positiivisuuden lähtökohdiksi tarjoan kahta asennetta, joita kutsun **"mahdollisesti väärän tai toden uskomuksen vaatimaksi viisaaksi varovaisuudeksi"** sekä **"pyrkimykseksi erottaa kiistatta väärät ja todet uskomukset toisistaan"**. Näiden kahden uskomustyyppin eli epävarmojen ja varmojen uskomusten erittelystä on minusta suuresti kyse silloin, jos ja kun haluamme perustaa politiikkaa ja muuta inhimillisestä katsannosta hyödyllistä, kestävään kehitykseen tähtäävää toimintaa tieteellisesti hyvin perustelluille perustoille. Hiukan tarkemmin kerrottuna se voi tapahtua seuraavasti:

Ensimmäinen positiivinen asenne: Suomalaisen kannattaa suhtautua kriittisesti ja varovaisuusperiaatteen mukaisesti kaikkiin sellaisiin tieteelliseen asuun puettuihin väitteisiin, jotka eivät todellisuudessa täytä objektiivisen tiedon ja tieteen tiukimpia laatuvaatimuksia. Tällainen on esim. Oskalan artikkelissaan ilmaisema käsitys: "(...) 97 % ilmastotutkimuksesta puoltaa kantaamme ihmisen vaikutuksesta ilmastonmuutokseen. Hyvä. Juuri näin."

Oskalan jyrkkä kanta: "Juuri näin." ei ehkä vastaa tosiasioita tosiasioiden eri tasoilla, joita en tässä erittele. Artikkelin keskusteluissa nim. "Eräs Isä" ja Jesse Ovaskainen valottavat vasta-argumenttia: "Neljä kokenutta tutkijaa osoittavat, että todellisuudessa Cookin väittäämä 97,1 prosentin konsensus onkin vain 0,3 prosentin luokkaa." Minusta näin raju vaihteluväli kielii tosiseikasta, jota kutsun **"mahdollisesti vääräksi tai todeksi uskomukseksi"**.

Rationaaliset ihmiset luonnollisesti varautuvat varovaisuusperiaatteen mukaisesti myös siihen mahdollisuuteen, että nykyihmisten teknologialla ja elintavoilla on **merkittävä globaali** vaikutus ilmastomuutokseen, mikä voi vakavasti vaarantaa erityisesti tulevien sukupolvien elämisen ehtoja Suomessa ja muualla maailmassa.

Tällaisen tieteellistä näyttöä, tarkemmin määritellen kausaalissuhdetta, koskevan epävarmuuden vallitessa on rationaalista ja eettistä sekä universaalista että lokaalista (esim. suomalaisesta) näkökulmasta katsottuna, että myös suomalaisten kannattaa erityisesti panostaa ilmastomuutosta todennäköisesti tai mahdollisesti vähentävän teknologian sekä sitä tukevien ihmisten käyttäytymismallien edistämiseen. Triviaalisti on selviö, että lokaalilla tasolla, esim. Pekingissä ja ajoittain Helsingissä,

ihminen voi aina vaikuttaa haitallisesti ilmastoon. Ensimmäinen positiivinen asenne eli lähtökohta tiivistyy vanhaan epävarmuuden viisasta hallintaa ilmentävään sanontaan: ”Ei vara venettä kaada”.

Toinen lähtökohtaisesti positiivinen asenne liittyy selvästi toisen tyyppisiin seikkoihin, joissa voidaan osoittaa jokin todellisuutta koskeva väittämä eli uskomus kognitiivisesti ja eettisesti **kiistatta vääräksi** ja vastaavasti sen kanssa kilpaileva uskomus **kiistatta todeksi**. Osoitus tapahtuu intersubjektiiivisesti (ihmisten kesken) yleisesti päteviksi havaittujen yhdenmukaisten aistikokemusten sekä terveen järjen eli logiikan avulla, jota logiikkaa ihmisten aistikokemukset ovat mitä ilmeisimmin ruokkineen vuosituhansien kuluessa esim. niiden periaatteiden mukaan, joita Immanuel Kant on selventänyt.

Kiistatta väärä uskomuksia sisältää esimerkiksi seuraava tarina, jonka kuulin Helsingin musiikkitalon konsertin väliajalla sen jälkeen, kun Radion sinfoniaorkesteri oli soittanut Beethovenin 9 sinfonian.

Eräissä väliaikakeskustelussa pahoiteltiin, että Beethoven ei säveltänyt 10:ttä sinfoniaa. Muuan mies, joka sai keskustelun loputtua vaimoltaan napakan potkun nilkkaansa, halusi kantaa sivistyneen keskustelun kehoon oman kortensa ja sanoi: ”Luulen, että syynä on se, että Beethovenilla ei ole ollut riittävästi kannusteita säveltää uutta sinfoniaa. Jospa ottaisın asian puheeksi, jos tai kun tapaan hänet seuraavan kerran. Menneellä viikolla satuimme nousemaan samaan kuutosen ratikkaan Messukeskuksen pysäkillä.”

Viimeisen virkkeen jälkeen mies sai vaimoltaan napakan potkun nilkkansa, keskustelu loppui vai-vautuneeseen hiljaisuuteen ja väki poistui tahoilleen. Kotimatalla rouva soimasi miestä jyrkin sanoin valheellisesta emämunauksesta: Miehen olisi pitänyt tietää, että kuutosen ratikka ei kulje Messukeskuksen ohi.

Sosiaalisen todellisuus tai maailma vilisee em. esimerkin tapaisia kiistatta väärä uskomuksia, joiden paljastuminen ja paljastaminen on usein paljon vaativampaa kuin esimerkissä ja valitettavan usein ne tahallaan sotketaan mahdollisesti väärin tai tosien uskomusten kanssa samaan uskomuskategoriaan.

Ns. pragmaattisen tietoteorian avulla – jonka avulla mm. USA nousi maailmanvallaksi – kiistatta väärät uskomukset voidaan osoittaa vääriksi. Sosiaalisesta katsannossa ”terveessä logiikassa” tämä vääräksi osoittaminen tapahtuu luonnollisesti kiistatta tosien uskomusten tai vastaväitteiden avulla, jotka kumoavat väärät väitteet. Jälkimmäisten varaan on kyetty rakentamaan esim. käytännössä lähes virheettömästi toimivia moderneja globaaleja ja lokaaleja ICT-järjestelmiä lukemattomine hyödyllisine sovelluksineen.

Uskon, että kiistatta tosien eli sosiaalisesta katsannosta vuoren varmojen uskomusten sekä varovaisuusperiaatteen nojalla käsiteltävien mahdollisesti väärin tai tosien uskomusten avulla voidaan kehittää rationaalista ja eettisesti kestävä viisasta yhteiskuntaa Suomessa ja muualla niin, ettemme ajaudu suomalaisille liian vahingollisiin intressiristiriitoihin muun maailman ihmisten kanssa.